

kerülünk - a szereplővel együtt - az egyik állapotból a másikba. Ezzel szemben Tóth József Stanleyje folyamatos amorf állapotban leledzik. A szereplőválasztás telitalálatnak tűnik, Tóth József színpadi lényében van valami puha, formátlan nyegleség, bizonytalanság, ugyan-akkor valami kezelhetetlen, pimasz ellenállás. Tartása egyszerre sugároz közömbösséget, védtelenséget és elutasítást, egyik vállá följebb a másikonál, keze a zsebében, elhanyagoltsága életfilozófia, léte a semmilyenség veszélyes közelségében egyensúlyoz, mosolya elesett és kihívó. A figura önmagában érdekes, de nem találja meg dramaturgiai helyét az előadásban, fokozatosan eljelentéktelenedik, szinte eltűnik a „születésnap” rumliban. Egyre inkább kiderül, hogy a „történet” nem róla szól, sőt - fájdalom - nem szól semmiről. A dolgok két felvonás között, a szünetben történnek. *Off stage.* Gubás Gabi Luluja a nemi erőszak hangsúlyos jeleivel, fizikailag brutalizáltan vánszorog le a lépcsőn, Tóth József pedig kataton állapotban mutatja Stanleyt: rászáradt nyállal a szája szélén és a garbóján, összecsucskottan, merev tekintettel, félálultan. Mint akit rettenetesen helybenhagytak.

Bárkit ok nélkül meg lehet erőszakolni és félholtra lehet verni - erről szól az előadás. Ez igaz, sőt aktuális, mégsem hiszem, hogy Pinter erről írt volna darabot, vagy hogy azt ebben az értelmezésben érdemes eljátszani. Ez csak újsághírszerűen „izgi”. Csomós Mari föltehetően egy széthányt szobát találna odafönt, ha az előadás végén Miklósy nem zárná el aggodalmasan a lépcsőhöz vezető utat a piros műbőr kanapéval.

A metafizikai terror láthatatlan. Azt kellett volna fölfedezni

KOLTAI TAMÁS

Harold Pinter: A születésnap
(*Radnóti Színház*)

Fordította: Varró Dániel. Dramaturg: Morcsányi Géza. Jelmez: Dóry Virág. Díszlet és rendezés: Gothár Péter.

Szereplők: Miklósy György, Csomós Mari, Tóth József, Gubás Gabi, Bálint András, Szervét Tibor.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY: A BUJDOSÓK; CSONGOR ÉS TÜNDE ÉVFORDULÓS BEMUTATÓK

Vörösmarty Mihály születésének kétszázadik évfordulója alkalmából néhány színháznak eszébe jutott, hogy a nagy költő drámaíró is volt. Igaz, ez eddig se sokakat érdekelt - a számtalanszor színre állított *Csongor és Tündét* sem drámának, hanem mesejátéknak szokták játszani. Most Bucz Hunor elővette a shakespeare-i igényű vállalkozást, a történelmi drámák sorozatát, s ennek egyik darabjából, *A bujdosókból* tartott ősbemutatót Óbudán, a Fő téren, a Zichy-kastélybeli múzeumban lévő stúdiónyi teremben. A Tézsház vállalkozásának nagy előnye, hogy nincs se pénz, se tér semmiféle színi faksznira, agyalmányra, a megértést és a játékot helyettesítő keservesen kiizzadt ötletre. Nincs díszlet, mindössze néhány fekete drapéria szolgál háttérül, az is csak azért, hogy aki éppen nem játszik, ne is látsszék, merthogy hátul kimenni nem lehet a színről.

A darab persze inkább jelenetek epikus füzére, mintsem dráma - ahhoz túl egyszerű a reformkori köznemesi szemléletben gyökerező történelmi képlet. Királydrámák helyett nemesdrámák születtek a magyar reformkorban. Magyar urak folyamatosan lázadnak az önkényeskedő, kissé szeszélyes Zsigmond ellen. A király közepesen formátumos zsarnok, míg ellenlábasa, Kont igazi nagy jellem: jó apa, szerető férj, de leginkább lánglelkű hazafi. Az olykor fölbukkanó vívódás a nemzethez, illetve a királyhoz való hűség között nem lehet komoly, hiszen eleve el van döntve, hogy első a haza, s csak utána jöhet az uralkodó. A történelmi igazsággal - vagy amit ma annak gondolunk - értelmetlen volna összevetni Vörösmarty szemléletét. Főlöszleges volna szemére vetnünk, hogy ma esetleg szívesebben látnánk a később németrómai császárrá koronázott Zsigmondban igazi européért, míg lázongó ellenfeleiben inkább a szűk látókörű önérdék képviselőit, a

Balogh László (*Őr*), Halmágyi Sándor (*Kont*) és Benedek Gyula (*Zsigmond*) *A bujdosókból* (Kovács J. István felvétele)

feudális anarchia rablólovagjait, akik a hazagyakori emlegetésével csak fedezik alantás céljaikat. Az előadás különben sem ad okot arra, hogy az EU-hoz való csatlakozás szemzőgéből vizsgáljuk a benne megidézett történelmet. Még a globalizáció elleni dacot is legföljebb közvetve olvashatjuk ki belőle, ha nagyon akarjuk. Csak annyiban van benne, amennyiben a hagyomány minden aggodalmas fölelegetésében szükségképpen meghúzódik a nagy egységesüléstől való félelem. Bucz Hunor ennek jegyében tradicionális magyar drámát és színjátszást idéz

a kicsiny üres térbe. Korhűnek tetsző jelmezekben már-már modernné egyszerűsödött romantikus jellemeket mozgat.

A siker titka egyébként a Kontot adó Halmágyi Sándor arcára van írva. Megviselt vonások, hosszú ősz haj, kicsit megtört tekintet - de mindezen túl olyan belső tisztaság, tekintély, emberi nagyság, amilyenre talán csak a Bánk bánt éneklő Simándy József volt képes. Benedek Gyula viszont nem egyszerűen rossz embernek ábrázolja Zsigmondot. Kicsinyes jellemnek mutatja, aki tudja, hogy az uralkodáshoz erő és erély

kell, de tőle csak erőszakoskodásra telik. Egyszerre szájalmas és tekintélyes királyhoz hű öregembert alakít Kovács J. István (Vajdafi); Kassai-Kaszás Imre mulatságosan részegeskedik Korcsolya szerepében. A bosszúálló és többször is szerencsétlenül járó Korpádit Balácsi István igazi vicsszereplő, szemmeresztő romantikus dühvel hozza színre; Zanotta Veronika sugárzó hittel formázza meg Kont asszonyát; Kaszás Villő vitathatatlanul törékeny ártatlanságot mutat. Az egyszerű, célratörő játéknak az amatőr túlzások és ügyetlenségek sem ártanak.

Az elvben még a Nemzeti funkcióját betöltő, de már átkeresztelt Pesti Magyar Színházban viszont pénz és profizmus birtokában teszik tönkre a *Csongor és Tündét*. Van minden, ami nem föltétlen szükséges egy filozofikus mese-játékhoz, de elengedhetetlen az előadásához.

Szergej Maszlabojcsikov díszlete ravaszul egyszerű. Üres tér, ahol korlátlanul száguldozhatna a gondolat, a képzelet. Bármikor ott teremhetünk, ahol éppen a költő kívánja. Középen lógó kötelekből mintázott törzsű fa világító almákat terem; amikor Ilma megfogja az egyiket, és férgesnek találja, mintha forró villanykörtétől kapná el a kezét. A fehér gumilabda termékek viszont végig a színpadon gurulgatnak, aki arra jár, beléjük rúg. Szükség esetén fölhúzható a lombok közé a törzs, sőt akár az egész növény eltüntethető a zsinórpadról. Lyuggatott fekete drapéria mögül világítanak a csillagok, igen esztétikus formákban, s az Ej monológja alatt e fénylő fátyol követi a színpad mélyéből előjövő Béres Ilonát. Mirigy házát furcsa gépezettel hajtott függöny jelzi. Az ipari forradalom korát idéző kerek szerkezet bizonyára nem technikai okokból ormótlan, ha-nem mert jelenteni akar valamit. Talán hogy a költő is az ipari forradalom idején született? Az ugyancsak Maszlabojcsikov tervezte jelmezekben viszont semmiféle rend-szer föl nem fedezhető, ha csak az a kínos igyekezet nem, hogy semmi semmire se emlékeztessen igazán, minden a tervezői képzelet határtalanságáról tanúskodjék.

Az igazi baj azonban a játékkal s főképp a beszéddel van. Kaszás Attilát olykor bizonyára azért nem érteni, mert szokatlan számára a ház, a helyi akusztika, s föltehetőleg senki sem mondta meg neki, hogy bármily szép is az igyekezet, hogy Csongor költői szövegét egyszerűen, értelmesen mondja, de mit sem ér, ha így nem ér el a nézők füléig - a lelkükről már nem is beszélve. Auksz Eva meg végképp semmit sem tud kezdeni Tünde szerepével. Az ő szövegmondása valószínűleg azért sem érhető, mert maga sem érti, mit beszél. A két címszereplőről némi nehézség árán nagyjából annyi hüvelyezhető ki, hogy egy kedves fiatalember és egy ostoba széplány egymásé szeretne lenni. De hogy ennek mi az akadályja, hogy az egyik földi lény, a másik meg égi, s hogy a kettő köze

Soltész Erzsébet (Duzzog), Szarvas József (Balga), Pavletits Béla (Berreb) és Bede Fazekas Szabolcs (Kurrah) a *Csongor és Tündében* (Fábián József felvétele)

lítése milyen alapvető filozófiai kérdés, annak nemigen van nyoma az előadásban. Más kérdés persze, hogy földhözragadt: körunkban egyáltalán föl lehet-e kelteni az érdeklődést ilyen elvont probléma iránt. Enélkül viszont a szerelmi sztorihoz a legbutább vígjáték is elégséges volna, Mirigy ugyancsak fölfoghatatlan indítékú ármánykodásával egyetemben. Szükségtelen hozzá a zengő nyelvű bölcséleti színjáték. S az nem is bukkan föl egy percre sem az előadásban. Innentől kezdve pedig természetes, hogy dominóként dől minden, még az is, ami magában megállna a lábán. Az első részt a jobbomon ülő hölgy végigalussza, a másodikban már a balomon ülő is szundikál a bemutatón. Alvó néző pedig, akit nem tudott ébren tartani sem a főhősök sorsa iránti érdeklődés, sem a szövegben burjánzó kérdések sora, sem a költői nyelv színi irodalmunkban példátlan gyönyörűsége, aligha veheti észre, hogy Varga Mária Ilmája szinte eleven lény, hogy a három ördögfi közül a lánnyá lett Duzzogot Soltész Erzsébet ismerős humorával egyéníti, de egy érdekes előadásban Bede Fazekas Csaba és Torma Zsolt is megfelelné. Az se hozhatja lázba, hogy a három vándort és az Ejt a színház nagy nevei (Kállai Ferenc, Kozák András, Sinkovits Imre, Béres Ilona) adják a maguk modora szerint, de talán még az sem, hogy Szarvas József Balgája mindennek ellenére pompás alakítás, igazi karakter, amelynek lényege a személyiség eredetisége, a játékos kedv és a körülményektől függetlenedni képes magabiztos technika. Csernus Mariann Mirigy mondatait értelmesen mondja, de értelmetlenül játssza, Benkő Nóra Ledéjéről pedig főleg az nem tudható, hogyan kerül egyáltalán színpadra.

Kedves és sokértelmű figyelem a színháztól, hogy a bemutatónézői mind találtak a székükön egy példányt a darab születésének

százéves évfordulójára, 1930-ban megjelent kiadás új, a gyomai Kner Nyomdában készült faksimilijéből, amelyet a Magyar Millennium Kormánybiztosi Hivatala támogatott, s amelyben a kormánybiztos Nemeskürty István eligazító tanulmánya is olvasható. Hogy tudjuk, erre is telik a szubvencióból, s talán hogy megértjük: a színház, no meg az előadást rendező igazgatója Iglódi István inkább olvasnivalónak véli a *Csongor és Tündét*.

ZAPPE LÁSZLÓ

Vörösmarty Mihály: A bujdosók (Térszínház)

Díszlet: Kovács J. István. Jelmez: Zanotta Veronika. Zene: Jánosi András. Táncos-koreográfus: Bakonyi Ernő. Rendezőaszisztens: Szamosvári Gyöngyvér. Rendező: Bucz Hunor.

Szereplők: Benedek Gyula, Rajner Tibor, Varga András, Takács János. Monzák Péter, Halmágyi Sándor, Nagy Zsolt, Balácsi István, Kovács J. István, Strauss J. A., Csuka János, Kassai-Kaszás Imre, Zanotta Veronika, Kaszás Villő, Bucz Magor Soma/Kovács Bálint, Balogh László, Nagy Péter.

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (Magyar Színház)

Díszlet-jelmez: Szergej Maszlabojcsikov. Zene: Orbán György. Dramaturg: Bereczky Erzsébet, Gecevényi Györgyi. Rendező: Iglódi István.

Szereplők: Kaszás Attila, Kállai Ferenc, Kozák András, Sinkovits Imre, Szarvas József m. v., Raksányi Gellért, Bede Fazekas Szabolcs, Torma Zsolt/Pavletits Béla, Soltész Erzsébet, Auksz Eva, Béres Ilona, Varga Mária, Csernus Mariann, Benkő Nóra.